

Is er op deze planeet nog wel plek voor echte vleeseters?

Ecologie Vleesetende dieren hebben grote leefgebieden en zijn soms gevaarlijk. Is er op deze planeet nog plek voor hen?

[Marcel aan de Brugh](#)

[14 mei 2021](#)

Leestijd 7 minuten

Carnivoren zijn een dilemma. Ze wekken als geen ander ontzag op. En natuur is pas compleet als zij er onderdeel van uitmaken. Er is grote wil om ze te behouden. Maar ze boezemen ook angst in. Soms komen ze in conflict met de mens. Soms met dodelijke afloop voor de mens, wat meteen wraakgevoelens oproept.

Hoe gaan we als mensen om met vleeseters als de grote witte haai en de cheeta? Hoe kunnen we met hen samenleven? Hoe geven we ze de ruimte?

Het zijn vragen die zich afspelen tegen een achtergrond van een veranderende houding ten opzichte van natuur. Zeker in westerse samenlevingen heeft de mens zich lang gezien als heerser over de natuur. Ze was een object. Ze had alleen waarde als ze de mens tot nut was. Maar dat beeld is sinds de jaren 70 aan het schuiven. Door een toename in vervuiling, door verlies aan biodiversiteit, door klimaatverandering, door het besef dat de mens met inmiddels bijna 8 miljard individuen is uitgegroeid tot een dominante kracht op aarde. Veel mensen wijzen dat beeld van heerser over de natuur inmiddels af. Ze zien de mens meer als rentmeester, die goed zorgt voor de natuur. Of als partner, die met de natuur samenleeft en er een klein onderdeel van uitmaakt.

Maar hoe leef je samen met een dier dat vlees eet, ruimte nodig heeft en mogelijk gevaarlijk is? Vier voorbeelden.

JACHTLUIPAARD

Stijn Verschueren (27) is ecooloog bij het Cheetah Conservation Fund in Namibië. Hij doet promotieonderzoek aan de Universiteit Antwerpen naar jachtluipaarden.

‘Het jachtluipaard is het snelste landdier op de aarde. Mensen valt hij niet aan. Ik heb het in ieder geval nog nooit gehoord. Maar boeren willen hem niet op hun land, want hij doodt geiten, schapen, kalveren. Boeren zetten vallen. Of ze schieten de cheeta, zoals het jachtluipaard ook wordt genoemd, af.

„Cheeta’s zijn extra kwetsbaar omdat ze overdag actief zijn. Dat moeten ze wel, want de nacht is al bezet door de leeuw, de hyena en het luipaard. Dat zijn sterkere soorten. Om deze soorten te ontwijken, leeft de cheetah vooral buiten de beschermde natuurparken. Hij heeft een uitgestrekt leefgebied, en dus meer kans op contact met mensen.

„Een ander probleem voor de cheeta is de verbossing van de savanne, zijn habitat. Mensen perken de van nature regelmatige branden op de savanne in. De grassen, die na een brand snel opschieten, verliezen het in de concurrentiestrijd van jonge boomscheuten. De verbossing wordt extra gestimuleerd door de toenemende CO₂-concentratie in de lucht.

„Een andere bedreiging is de schrijnende illegale handel in welpjes. In het Midden-Oosten houdt men leeuwen, tijgers en cheeta’s graag als exotisch huisdier. Juist de cheeta plant zich in gevangenschap moeilijk voort, dus worden wilde populaties bedreigd.

„De cheeta is de meest bedreigde katachtige in Afrika. Honderd jaar geleden waren er naar schatting nog 100.000, nu nog zo’n 7.000. In Namibië zet het Cheetah Conservation Fund zich al dertig jaar in voor het behoud van de cheeta. Veel is gericht op de boeren. Ze kunnen hun vee laten beschermen door waakhonden, bijvoorbeeld door de Anatolische herder. Dat werkt goed. Of ze verzamelen hun kuddes ’s nachts in stallen. Het fonds organiseert voor boeren

veel workshops en geeft voorlichting op scholen. Men probeert de afkeer voor de cheeta af te leren. Er doen allerlei verhalen de ronde over het dier. De opvatting is toch dat roofdieren nergens goed voor zijn. De hyena wordt bijvoorbeeld geassocieerd met hekserij. Je moet proberen die opvattingen aan te passen, ook bij boeren. Belangrijk is dat wij ons daarbij niet als leermeester opstellen. We moeten samenwerken, openstaan voor hun problemen.

„Positief voor de cheeta in Namibië is de wet geweest die er in de jaren 70 kwam. Die plaatste alle dieren op een stuk land onder eigendom van de landeigenaar, ook wilde dieren. Voor de landeigenaar krijgen die dieren daarmee waarde: hij verdient aan toerisme en aan de gecontroleerde jacht. Die jacht is in Europa controversieel. Ik had er ook moeite mee, maar ik zie nu dat dieren zo enige bescherming krijgen. Men zegt hier : *if it pays, it stays.*”

GROTE WITTE HAAI

Kye Adams (27), marien bioloog, onderzoekt in Australië de impact van mensen op haaien en roggen. Hij is ook professioneel lifeguard.

‘Ik woon in Margaret River, zo’n 200 kilometer ten zuiden van Perth. Ik ga elke dag de oceaan in, om te zwemmen of te surfen, hoewel het een *sharky area* is. Er komen allerlei soorten haaien voor. De aandacht gaat vooral uit naar de grote witte haai, de tijgerhaai en de stierhaai. Hun bijradius is groter dan die van andere haaien, en een beet kan levensbedreigend zijn. Ik heb het nog even [nagekeken in de global shark attack file](#). Vorig jaar zijn er in Australië dertig incidenten gemeld, waarvan acht fataal.

„Ik merk bij oceaangangers een kentering. Ze hebben nog steeds angst voor haaien, maar zeggen steeds vaker dat we respect moeten hebben voor het oceaandleven. In Australië is de grote witte haai sinds 1999 beschermd. De soort staat gecategoriseerd als kwetsbaar.

„Maar in de praktijk blijft het lastig. Tussen september 2011 en juli 2012 waren er voor de kust van West-Australië vijf fatale incidenten met een grote witte haai. Mensen willen dan wraak nemen. Een burgemeester van een kustplaatsje wordt geacht iets te doen. Op veel plaatsen zijn toen kieuwnetten geplaatst. Haaien zwemmen zich erin vast, en worden dan vaak gedood.

„Maar het kan ook anders. In Zuid-Afrika loopt een succesvol programma met *shark spotters*, die vanaf de bergen een goed uitzicht hebben, en waarschuwen als ze een haai zien. Mensen gaan dan het water uit. In vlakke gebieden kun je helikopters inzetten, hoewel dat duur is. Een alternatief zijn drones. Maar die houd je ook niet een hele dag in de lucht. Met collega's heb ik de afgelopen twee jaar proeven gedaan met een met helium gevulde mini-zepelin. Hij is ongeveer zo groot als een auto. Er hangt een camera onder met een getraind algoritme dat haaien herkent, en een lifeguard kan waarschuwen. Het heeft nog meer onderzoek nodig, maar het werkt goed. We hebben [er vorig jaar over gepubliceerd](#) in *Scientific Reports*. Je zou het algoritme nog kunnen uitbreiden, zodat hij ook zwemmers in nood herkent. Er sterven veel meer mensen door verdrinking dan door een haaienbeet.

„Als je als mens écht wil samenleven met haaien, moet je soms ook ruimte maken. Ik ga in de ochtend- en avondschemering niet het water in, want dan zijn er meer haaien. Ik blijf ook weg als er veel vissen zijn, want daar komen haaien op af. Het risico wordt nooit nul, maar dat accepteer ik. Ik ben bang voor krokodillen, waarschijnlijk omdat ik er veel minder van weet.”

FILIPPIJNSE KROKODIL

Merlijn van Weerd (50), is bioloog aan de Universiteit Leiden.

‘In 1999 ontdekten we een overgebleven populatie van de Filipijnse krokodil op het eiland Luzon, terwijl het idee was dat de soort daar was uitgestorven. We

gingen ons meteen afvragen hoe we hem konden behouden. Vaak wordt dan aan een beschermd natuurgebied gedacht. Maar deze populatie leeft in rivieren en meertjes in San Mariano, een vrij dichtbevolkt gebied met 50.000 mensen. We wisten dus dat het alleen kon werken mét de bevolking.

„De Filippijnse krokodil is een betrekkelijk kleine soort. Er worden weleens mensen gebeten, maar niet dodelijk. De nijlkrokodil en de zoutwaterkrokodil zijn gevaarlijker. Volgens [de site CrocBite](#) worden jaarlijks wereldwijd enkele honderden mensen gebeten, al dan niet dodelijk. Het aantal mens-krokodilconflicten neemt toe, omdat de jacht aan banden is gelegd, en de mens blijft oprukken.

„De oorspronkelijke bewoners van San Mariano, de Agta, leven volgens de regel: de krokodil doet jou geen kwaad, zolang je hem geen kwaad doet. En de Kalinga, die hier met de tweede migratiegolf zo'n 3.000 jaar geleden kwamen, geloven dat krokodillen hun voorouders zijn. Die mythische, spirituele lading zie je ook in sommige dorpen in India, met de moeraskrokodil. Zelfs dodelijke incidenten worden de krokodillen daar vergeven.

„Maar je hebt niet per se zo'n geloofssysteem nodig. We hebben in San Mariano een uitgebreid programma opgezet: educatie op scholen, voorlichting via posters, kalenders, theatershows. Landen als Cambodja en Belize nemen het over.

„Vanuit westerse landen wordt vaak gedacht dat die arme boeren vooral met eten bezig zijn, en dat het ze weinig kan schelen wat er met de krokodil gebeurt. Dat is onzin. Het is een koloniale gedachte. Wij zien dat veruit de meeste mensen in San Mariano inmiddels trots zijn op de krokodil. Dat zag je in Florida ook. De alligator was er zeldzaam geworden, maar door een combinatie van bescherming en voorlichting zijn er weer miljoenen. De *gator* duikt nu overal op, in de naam van sportclubs, in drankjes.

„Toch blijft het spannend, zeker als er een ernstig incident is. Een tijd terug ging in San Mariano een zwangere vrouw baden in een meertje. Ze werd gebeten en moest met spoed naar het ziekenhuis. Ze overleefde het wel, maar het werd nationaal nieuws. De burgemeester zat in een lastig parket. Maar op het journaal zei de vrouw dat het haar eigen schuld was. Dat hielp erg.

„Op het doden van een Filippijnse krokodil staat een gevangenisstraf van 6 tot 12 jaar. Maar handhaving van de wet is er nauwelijks. We proberen daar verandering in te krijgen. Want ondanks de grote acceptatie hoef je maar een paar mensen te hebben die de krokodil zo haten dat ze hem doodschieten en weg is je populatie.”

GRIZZLYBEER

Lana Ciarniello (51), werkt in Canada, als bioloog bij het human-bear conflicts expert team van het IUCN.

‘De grizzlybeer is lange tijd massaal gevangen en geschoten. Maar de soort wordt beter beschermd, en populaties herstellen zich. Omdat de mens zich ook uitbreidt, krijg je meer incidenten tussen mens en bruine beer. Wereldwijd zijn het er honderden per jaar, en het aantal neemt toe. In Noord-Amerika is het voor 1 à 2 mensen per jaar fataal. Zoiets trekt veel media-aandacht. Het maakt het behoud van grote carnivoren zoals de grizzly tot een van de grootste uitdagingen voor natuurbeheer.

„Met collega’s heb ik de demografie onderzocht van ruim 2.500 grizzly’s in Brits-Columbia, over de laatste 40 jaar. Het [heeft vorig jaar in PNAS gestaan](#). In beschermde natuurgebieden zijn ze overdag actief. Maar in mens-gedomineerde gebieden hebben veel beren hun activiteit naar de nacht verplaatst. Dat verhoogt hun overlevingskans. Ondanks dat is de grizzly-sterfte in de mens-gedomineerde gebieden veel hoger. Populaties kunnen daar alleen overleven door een constante aanvoer van beren uit de beschermde gebieden.

„De grizzly’s in het binnenland eten hoofdzakelijk vegetarisch. Ze moeten het hebben van bessen, wortel- en knolgewassen. En af en toe een kadaver van een eland of een hert. Aan de kust hebben ze het beter. Daar komt in het voorjaar zalm.

„Omgaan met de beer is voor een belangrijk deel *people management*. Als mensen voedsel laten slingeren, trekt dat beren aan. Op zoek naar meer trekken ze zo een schuur of een camper aan flarden.

„Een geslaagd voorbeeld is het project in het grensgebied van Brits-Columbia en Montana. Er leefden drie kleine, versnipperde en kwetsbare grizzly-populaties. De afgelopen vijftien jaar is er land aangekocht om hun gebieden te verbinden. Er zijn stroomhekken geplaatst om een vuilstort, om openbare toiletten, om fruitboomgaarden. Talloze beer-bestendige vuilnisbakken zijn er geplaatst. Bewoners kregen voorlichting, en werd geleerd om beer-werende spray te gebruiken. De sterfte onder de grizzly's is gedaald. De decennialange achteruitgang van de populaties is gekeerd.

„Er lopen ook programma's waarbij gemeenten de *bear smart* status kunnen krijgen. Voor een succesvol programma heb je de steun van de politiek en de lokale gemeenschap nodig. De h ele gemeenschap. Een collega van me kreeg te maken met een oude man die bij een zalmkwekerij woonde, waar beren op af kwamen. Hij schoot er zoveel dood, dat de populatie pas herstelde nadat de oude man was overleden.”